

SOBRE LA CREDULITAT I LA CREENÇA

El periodista Francesc-Marc Álvaro va publicar en aquest diari un interessant article que portava per títol “Els crèduls” (novembre de 2022). Es declarava sorprès per l'elevat grau de credulitat – facilitat exagerada a creure – en una població que se suposava informada i formada. Deia que els crèduls són legió i apareixien en molts episodis de la nostra vida pública. La credulitat, deia Álvaro, s'expandeix com una substància dolça que construeix sospites que neixen de la intoxicació i el soroll. L'atractiu dels relats alternatius dels crèduls pot arribar a extrems delirants. La credulitat, conclouia l'autor, consisteix en un acte de fe que es basa en la negació d'allò que és evident. Pel crèdul, l'argument que desmenteix el seu missatge no és més que la conspiració de l'altre.

És paradoxal, certament, que la credulitat estigui tan estesa en una època que es defineix a si mateixa com a racional. I que afecta, encara que sembli estrany, no només a persones incultes sinó a persones amb formació i cultura, fins i tot a persones amb importants responsabilitats polítiques o socials. Potser sigui la credulitat una reacció a un excés de racionalitat que no satisfà l'existència de les persones i serveix d'escapador.

La credulitat també es refereix a allò que alguns anomenen “ciències ocultes” – astrologia, tarot, etc. –, unes pràctiques que no tenen cap base científica, però que tenen milers de seguidors i generen moviments milionaris de diner diàriament. Entre aquestes credulitats s'hi troba l'horòscop, que apareix fidelment cada dia als diaris i a les tertúlies radiofòniques o televisives i és llegit o escoltat per milers de lectors o oients que segueixen els seus consells.

La creença no té res a veure amb la credulitat. La creença és una aposta raonable que es presenta com un complement de la raó, no com una alternativa. La creença, no només no desprecia la raó, sinó que demana el seu concurs per comprendre allò que creu. És el raonament que feia sant Agustí quan deia “creure per comprendre” i “comprendre per creure”. El seu argument tenia tres passos: la raó arriba a un límit més allà del qual no pot avançar; la fe il·lumina la raó amb la seva llum; la raó il·luminada ajuda a comprendre la fe. Cap despreci de la raó en la creença; al contrari, una creença en la que no hi intervingui la raó no és cap creença: és fideïsmo. La fe no anul·la la raó, com pretenen alguns filòsofs – per exemple Jaspers – sinó que l'enforteix. La credulitat la debilita. Mentre la fe és una aposta raonable, la credulitat és irracional.

